Şiirin Yapısı: Nazım Birimi, Ölçü ve Durak

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Nazım birimi**, şiirde anlam bütünlüğünü sağlayan en küçük dize topluluğudur: tek satır **dize (mısra)**, iki dize **beyit**, dört dize **dörtlük**; üç, beş ya da daha fazla dizeden oluşan kümeler **bent**tir.
- **Ölçü**, dizelerin hece sayısı ya da hecelerin ses değeri bakımından denkliğine dayanan bir ahenk unsurudur.
- **Hece ölçüsü:** Dizelerdeki hece sayısının eşitliğine dayanır (7'li, 8'li, 11'li …). Hece sayısı, dizedeki ünlü sayısına eşittir.
- **Aruz ölçüsü:** Hecelerin ses değerine (açık/kapalı, kısa/uzun) göre denkliğine dayanır; Divan şiirinde ve Mehmet Âkif Ersoy gibi şairlerde görülür. İki ölçüden hiçbiri kullanılmamışsa şiir **serbest ölçü** ile yazılmıştır.
- **Durak:** Hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde ahengi artırmak için dizelerde anlam gereği yapılan duraklamalardır: 4+3, 4+4, 6+5, 4+4+3 gibi. Her hece ölçülü şiirde durak bulunmak zorunda değildir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Nazım birimlerini açıklamalarıyla eşleştiriniz.
1. dize (mısra) 2. beyit 3. dörtlük 4. bent
a) Dört dizeden oluşan nazım birimi
b) Üç, beş ya da daha fazla dizeden oluşan küme
c) Şiirin tek bir satırı
d) İki dizeden oluşan nazım birimi

2 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Hece ölçüsü, dizelerdeki hece sayısının eşitliğine dayanır.
( ) Aruz ölçüsü, hecelerin ses değeri bakımından denkliğine dayanır.
( ) Hece ve aruz ölçüsünün kullanılmadığı şiire serbest ölçülü şiir denir.
( ) Hece ölçüsüyle yazılmış her şiirde durak bulunmak zorundadır.

3 İki dizeden oluşan nazım birimine ne ad verilir?
A) Dörtlük B) Beyit C) Bent D) Kıta E) Durak

4 Aşağıdaki özgün dörtlüğün her dizesi kaçar hecelidir? Dizelerden birini hecelerine ayırarak gösteriniz.
Dağ başında kar erimez
Yol uzadı gün kısaldı
Bir türkü var dilimizde
Söyledikçe yürek yandı

5 Dizelerdeki hece sayısının eşitliğine dayanan ölçü aşağıdakilerden hangisidir?
A) Aruz ölçüsü B) Serbest ölçü C) Kafiye D) Redif E) Hece ölçüsü

6 Aşağıdaki boşlukları uygun kavramlarla doldurunuz.
a) Hecelerin açık-kapalı oluşuna, yani ses değerine dayanan ölçüye ..... denir.
b) Hece ya da aruz ölçüsünün kullanılmadığı şiirler ..... ölçüyle yazılmıştır.
c) Hece ölçülü dizelerde anlam gereği yapılan duraklamalara ..... denir.

7 Gelin tanış olalım
İşi kolay kılalım
Sevelim sevilelim
Dünya kimseye kalmaz
(Yunus Emre)
Bu dörtlüğün ölçüsü aşağıdakilerden hangisidir?
A) 8'li hece ölçüsü
B) 11'li hece ölçüsü
C) 7'li hece ölçüsü
D) Aruz ölçüsü
E) Serbest ölçü

8 Aşağıdaki özgün şiir parçasının nazım birimi aşağıdakilerden hangisidir?
Irmak akar durmadan
Taşa çarpar yorulmaz
Denize varmak için sabreder
Yolda kalan her dalı
Taşır ta uzaklara
A) Beyit B) Bent C) Dörtlük D) Dize E) Durak

9 "Hece ölçüsüyle yazılan şiirlerde ahengi artırmak için dizelerin bazı bölümlerinde anlam gereği yapılan duraklamalar" aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilir?

A) Durak B) Redif C) Beyit D) Aruz E) Bent

10 Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
(Mehmet Âkif Ersoy)
Bu dizelerde kullanılan ölçü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hece ölçüsü
B) Serbest ölçü
C) 7'li hece ölçüsü
D) Aruz ölçüsü
E) Durak ölçüsü

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Aşağıdaki özgün dizelerin duraklarını eğik çizgi (/) ile gösteriniz ve durak kalıbını yazınız.
Sabah rüzgârında titreyen yaprak
Bir kuşun kanadı değdi toprağa

12 Aşağıdaki dizelerden hangisi **8 hecelidir**?

A) Rüzgâr esti
B) Gökyüzünde bir yıldız var
C) Deniz kıyısında oturduk
D) Kuşlar döndü baharla
E) Akşam iner yavaş yavaş sokaklara

13 Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı
(Fuzûlî)
Bu dizelerin nazım birimi ve ölçüsü aşağıdakilerin hangisinde birlikte doğru verilmiştir?

A) Beyit – aruz ölçüsü
B) Dörtlük – hece ölçüsü
C) Beyit – hece ölçüsü
D) Bent – aruz ölçüsü
E) Dörtlük – serbest ölçü

14 Aşağıdaki özgün şiir parçası hangi ölçüyle yazılmıştır?
Pencereden
bir kuş geçti
sonra uzun uzun
hiçbir şey olmadı
yalnızca akşam indi sokağa

A) Hece ölçüsü
B) Aruz ölçüsü
C) 8'li hece ölçüsü
D) Serbest ölçü
E) 11'li hece ölçüsü

15 Aşağıdaki dizelerden hangisinde durak **4+4** biçimindedir?

A) Bahar geldi bağlara
B) Yaz akşamında serinlik
C) Karlı dağlar yol vermiyor
D) Ağlayan bir çocuğun sesi
E) Güller açtı bahçemizde çok

16 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise **D**, yanlış ise **Y** yazınız.
( ) Beyit, iki dizeden oluşur.
( ) Hece sayısı, dizedeki ünsüz harflerin sayısına eşittir.
( ) Divan şiiri aruz ölçüsüyle yazılmıştır.
( ) Ölçü, şiirde ahenk oluşturan unsurlardan biridir.

17 Konusu "okul bahçesinde sonbahar" olan, 7'li hece ölçüsüyle yazılmış özgün bir beyit yazınız ve hecelerini sayarak gösteriniz.

18 "Gün batarken bir hüzün var içimde"
Bu özgün dize kaç hecelidir ve hangi durak kalıbına uygundur?

A) 11 hece – 6+5
B) 10 hece – 4+4+2
C) 8 hece – 4+4
D) 12 hece – 6+6
E) 11 hece – 4+4+3

19 Aruz ölçüsüyle ilgili aşağıdakilerden hangisi **doğrudur**?

A) Dizelerdeki hece sayısının eşitliğine dayanır.
B) Yalnızca halk şiirinde kullanılmıştır.
C) Dizelerde anlam gereği yapılan duraklamalardır.
D) Hecelerin ses değeri (açık/kapalı) bakımından denkliğine dayanır.
E) Dize sonlarındaki ses benzerliğidir.

20 "Kapı açık kalmasın"
Bu özgün dizenin ölçüsü ve durağı aşağıdakilerden hangisidir?

A) 8'li hece ölçüsü – 4+4
B) 7'li hece ölçüsü – 3+4
C) 6'lı hece ölçüsü – 3+3
D) Aruz ölçüsü – durak yok
E) 7'li hece ölçüsü – 4+3

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 Dağ başında kar erimez
Yol uzadı gün kısaldı
Bir türkü var dilimizde
Söyledikçe yürek yandı
Bu özgün dörtlükle ilgili
I. 8'li hece ölçüsüyle yazılmıştır.
II. Dizelerde 4+4 durak kullanılmıştır.
III. Nazım birimi dörtlüktür.
yargılarından hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III D) II ve III E) I, II ve III

22 (I) Irmak akar durmadan
(II) Taşa çarpar yorulmaz
(III) Denize varmak için sabreder
(IV) Yolda kalan her dalı
(V) Taşır ta uzaklara
Bu özgün bentte hangi dize, hece sayısı bakımından diğerlerinden farklıdır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

23 **1. Şiir:**
Dağ başında kar erimez
Yol uzadı gün kısaldı
Bir türkü var dilimizde
Söyledikçe yürek yandı
2. Şiir:
Pencereden
bir kuş geçti
sonra uzun uzun
hiçbir şey olmadı
yalnızca akşam indi sokağa
Bu şiirlerle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Her iki şiir de aruz ölçüsüyle yazılmıştır.
B) Birinci şiirde ahenk hece sayısı eşitliğiyle sağlanmış, ikinci şiirde ölçü kullanılmamıştır.
C) İkinci şiirin dizeleri eşit hecelidir.
D) Birinci şiirin nazım birimi beyittir.
E) Her iki şiirde de 4+4 durak vardır.

24 Hece ölçüsüyle yazılmış bir şiirde dizelerin hece sayılarının eşit olmasının şiire katkısı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Şiirin konusunu belirlemesi
B) Şiirin nazım biçimini beyit yapması
C) Şiirin okunuşuna düzenli bir ritim ve ahenk kazandırması
D) Şiire sözcük tekrarı yoluyla anlam katması
E) Dizelerin sonunda ses benzerliği oluşturması

25 "Bu gecenin karanlığı derindir"
Bu özgün dizenin durak kalıbı aşağıdakilerden hangisidir?

A) 4+3 B) 4+4 C) 6+5 D) 4+4+3 E) 5+6

26 Bir şiirin kümeleri üçer dizeden oluşmaktadır. Bu şiirin nazım birimi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Bent B) Beyit C) Dörtlük D) Dize E) Durak

27 Aşağıdaki bilgilerden hangisi **yanlıştır**?

A) Hece ölçüsü, Türk halk şiirinin geleneksel ölçüsüdür.
B) Aruz ölçüsünde dizelerin hece sayısı eşit olmak zorundadır; hecelerin ses değeri önemsizdir.
C) Durak, yalnızca hece ölçüsüyle ilgili bir kavramdır.
D) Serbest ölçülü şiirde dizelerin hece sayıları farklı olabilir.
E) Nazım birimi, şiirde anlam bütünlüğünü sağlar.

28 I. Gelin tanış olalım / İşi kolay kılalım / Sevelim sevilelim / Dünya kimseye kalmaz (Yunus Emre)
II. Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak; / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak. (Mehmet Âkif Ersoy)
III. Pencereden / bir kuş geçti / sonra uzun uzun / hiçbir şey olmadı / yalnızca akşam indi sokağa (özgün)
Bu şiir parçalarının ölçüleri sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

A) Hece – Aruz – Serbest
B) Aruz – Hece – Serbest
C) Hece – Serbest – Aruz
D) Serbest – Aruz – Hece
E) Aruz – Serbest – Hece

29 Aşağıdaki dizelerden hangisinin durak kalıbı **6+5**'tir?

A) Eski bir çeşmenin başında durdum
B) Uzak dağların ardında güneş
C) Bir çocuk koşuyor kıyıda
D) Sonbahar yaprakları düşüyor
E) Gece iner ağır ağır köye

30 Konusunu kendinizin seçtiği, **8'li hece ölçüsüyle** ve **4+4 durakla** yazılmış özgün bir dörtlük yazınız. Dizelerden birinin durağını eğik çizgiyle gösteriniz.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**